

SBORNÍK STATÍ O KULTUŘE 2004-09 OTÁZKY MK ČR

Subjekt: Česká hudební rada, nevládní organizace /česká sekce mezinárodní hudební rady při UNESCO/, www.chr.nipax.cz

1. Kladné a záporné stránky vývoje v oblasti kultury ve sledovaném období:

Kladem v kulturně politické oblasti je vytvoření některých koncepčních materiálů MK ČR ve spolupráci s odborníky: *Koncepce účinnější podpory umění 2007-13, Koncepce rozvoje knihoven v ČR 2004-10, Koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu /2003/, Koncepce rozvoje výzkumu a vývoje v rezortu MK 2004-08, Koncepce účinnější péče o movité kulturní dědictví na léta 2003-8, koncepce Státní kulturní politiky 2009-14, Meziresortní koncepce aplikovaného výzkumu a vývoje národní a kulturní identity do r. 2015..*

V oblasti zákonů zaznamenala praktický dopad vyhláška č. 413/2004 Sb., která podpořila rozvoj regionální kultury v souvislosti s kultivací menších památek a hledání domácích zdrojů kultury a některé zákonné úpravy v souvislosti s ochrannou duševního vlastnictví a digitalizace, kromě sporné vyhlášky č. 488/2006 Sb. stanovující paušální odměny ze zhotovování rozmnoženin. Zákon č. 203/2006 S b. O některých druzích podpory kultury, který ovšem zůstal na půli cestě řešení neprofitních organizací.

Záporem v této oblasti je nedostatečná implementace koncepcí do praxe, nejen z nedostatku financí, které potenciálně vyžadují, ale i rozpracovanosti do jednotlivých kroků a nedostatečné, pragmaticky vedené spolupráce mezi resorty /např. formou pravidelných meziresortních tématických konferencí/ nebo snahou získání alternativních a společných finančních zdrojů pro pilotní projekty zejména mezi resorty školství a kultury /nové edukační pilotní projekty a modely/, zahraničí a kultury /prezentace české kultury v zahraničí, mobilita umělců/, kultury a obchodu a průmyslu /kreativní průmysly/, což zřejmě souvisí i s fluktuací politické obsazenosti resortů .

Podstatné je také udržet možnost výzkumu v resortu. Program podpory výzkumu byl původně založen s myšlenkou, že může posloužit praxi i drobnými projekty zpracovávání rozsáhlých pramenných fondů našich muzeí a archivu, chybějícími monografiemi apod., což mohou realizovat i jednotlivci vně institucí za nízké náklady. Zároveň se tím umožňovala vyšší míra zaměstnanosti v rezortu např. absolventům, těhotným ženám nebo kvalifikovaným dočasně nezaměstnaným. Pokud by se v následném období po r. 2009 prosadil trend, že bude výzkum možný jen v rámci velkých specializovaných institucí a snížil by se počet možností přístupu k prostředkům výzkumu, pak to není realizace podpory kreativity a inovací prezentovaná EU, ale formální omezení a nešetření prostředky. Je potřeba formulovat specifika kultury, na kterou se nemohou automaticky aplikovat měřítka z výzkumu exaktní přírodovědné oblasti.

Kladem je také, že ač ne dostatečně, přesto i po r. 2004 stoupaly výdaje veřejných rozpočtů na kulturu v poměru k HDP a ochota městských administrativ vydávat poměrně vysoká procenta z rozpočtu /až 9%/ na údržbu a rozvoj kulturních služeb. Je také lepší využití evropských finančních zdrojů.

Nepříznivé je, že výdaje na kulturu zdaleka nedosáhly anticipovaného 1% ze státního rozpočtu. Přestože stouply výdaje ze státního rozpočtu, tak se změnila strukturace výdajů na kulturu, přibýly nové položky, takže je jako nepříznivé vnímáno, že jsou málo saturovány výdaje na živou kulturu a podporu malých sdružení s menšími, nicméně rozmanitost poskytujícími neprofitními projekty. Tato sdružení také živoří díky nepříznivému stavu dalších zdrojů financování kultury.

V daném období byl kritizován systém podpory kultury ve městech a regionech, kde se neopírá většinou rozhodnutí o doporučení odborníků, ale je hodně politicky ovlivňováno, přičemž ani úředníci spravující oblast kultury často nemají odpovídající vzdělání.

Disponibilní prostředky nadací stále klesají v závislosti nejen na snižování úročení depozit, ale také zřejmě neschopností získávat další prostředky ze soukromých zdrojů /což souvisí i se zvyky veřejnosti / a schopností kvalifikovaně rozhojnit prostředky omezenými možnostmi investiční činnosti. V r. 2009 dokonce N ČHF neposkytovala na podzim žádné prostředky, a to ani z NIF.

Co se týče soukromých zdrojů, tak vzhledem k tomu, že jsme malou zemí, je málo subjektů, které jsou vůbec schopny poskytnout relevantní částku a v r. 2009 se jejich počet snížil. Nebyl schválen věcný návrh zákona o daňových asignacích z r. 2005, který by jistě pomohl v navýšení soukromých zdrojů.

Kulturně-politickým kladem je, že se udržel grantový systém, program podpory orchestrů a divadel a že MK ČR významným způsobem podpořilo výroční projekty *Česká hudba 2004*, *Mozart Praha 2006* a *Martinů Revisited 2009*, v jejichž rámci se mohly uskutečnit některé projekty i trvalejšího rázu – např. vydat vůbec první *CD antologii české hudby* s kvalitním česko-anglickým bukletem a publikaci *Czech Music*, dále pak uskutečnit jeden z prvních projektů, kde se jednalo o kompletní hostování špičkového velkého operního představení / *Řecké pašije* B. Martinů ROH Covent Garden/, což byl relativně nový model, protože do té doby docházelo k částečnému hostování některých umělců. V r. 2009 byl díky veřejné dotaci umožněn pilotní edukativně-umělecký projekt *Špalíček* B. Martinů.

V oblasti elektronické byl založen česko-anglický web a portál www.czechmusic.org v rámci České hudby 2004, který doplňuje zlepšení informování zahraniční veřejnosti o české hudební kultuře. Je v návrhu zařazen Národního knihovnou do „českého kulturního dědictví“.

MK ČR také od r. 2005 zajišťuje větší částí možnost účasti české reprezentace na největším universálním hudebním veletrhu a konferenci špiček oboru MIDEM a MIDEM.net./ prostřednictvím IU-DÚ ve spolupráci s CEMA/.

V této souvislosti také mohl pokračovat záměr vydávat přehledové praktické publikace o české hudební kultuře v angličtině, jejichž nedostatek byl pocíťován /*Czech Music Guide*/. Nedostatkem je, že dosud MZV na tuto akci nepřispělo.

V oblasti autorského práva resort zaujal umírněné stanovisko hájící jak práva tvůrců, tak spotřebitelů, což je příznivé. Nicméně na vývoj praxe má resort malý vliv, protože OSA je občanským sdružením, které má přidělenou výhradní licenci bez věcného i časového omezení. Z tohoto důvodu nelze vázat procentem využití tzv. neidentifikovatelných zdrojů, které objemově stále narůstá, návratností do umělecké sféry /jako je tomu v Německu/ a

systém hospodaření s těmito prostředky nemůže stát ovlivnit nad rámec zákona o občanských sdruženích.

OSA se přitom adaptuje pomalu na vývoj praxe. Ač technologie umožňují přímý kontakt umělce a spotřebitele, nároky na odměnu nemohou být zúčtovány mimo ochranné organizace díky výhradním licencím. Ač technologie uploadingu umožňují přesnou evidenci uměleckých kont, ochranné organizace mají problém zúřadovat obrovské množství malých položek pop music, a tak je rutinně zařazují často do „neidentifikovatelných zdrojů“, ač to odporuje duchu autorského zákona odměn ad hominem. Podobným „náhradním“ nesystémovým prostředkem jsou náhrady resp. zdanění nosičů a kopírování. Vývoj autorského práva zatím nepružně reaguje na creative commons, přestože u nás již probíhají odborné konference. Tento stav není typický pouze pro naši zemi.

Kladem také je, že MK ČR nadále podporuje nevládní organizace kategorie A, ke kterým patří i Česká hudební rada, což napomáhá k demokratickému charakteru kulturního prostředí.

Co se týče vývoje kulturní praxe, tak záporům daného období je stagnace až úpadek řady drobných sdružení, na druhou stranu se některá sdružení a projekty zkvalitnily /např.

Collegium Marianum, Orchestr Berg, Struny podzimu, projekty CEMA.../

Kladem je právě také rozvoj regionálních kultur – opravy malých památek, rozvoj služeb, hledání domácích umělců a historických osobností, zlepšení fungování informačních středisek, velmi přijatelné vstupné, tj. kulturní „samoobslužnost“, což je nutná a potřebná protiváha proti globalizačním tlakům.

K tomu také patří, že se daří udržet zájem o folklór u mladé generace zejména na Moravě. Živá folklórní tradice přitom není v Evropě už tak běžná.

Co se týče médií, tak specializované kvalitní časopisy a stanice /Hudební rozhledy, Harmonie, Opus Musicum, Vltava.../ zlepšily svou činnost, avšak kulturní zpravodajství v obecně zaměřených médiích spíše upadá. Kvalitní média přitom pociťují úpadek zájmu nejen veřejnosti, ale také politické sféry někdy i svých kolegů /argument sledovanosti/ o kvalitní zdroje informací o kultuře.

K tomu také patří vývoj vkusu publika. Zatímco v předchozím období byl vkus více stratifikován vůči sociálnímu postavení a vzdělání /šetření - projekt vedený M. Bekem, Brno/, v tomto období již působí vyhraněně spíše zájemci starší generace o vážnou /klasickou/ hudbu oproti ostatním, kteří už vyhranění nejsou /druhý výzkum týmu M. Beka/. K témuž závěru došlo také šetření Českého rozhlasu. Šéfredaktor L. Hurník hodnotí tento stav pozitivně /tolerance/, lze jej ovšem vyložit také jako možné snížení kompetence.

Vzdělanost v oblasti hudební kultury v nejširší společnosti spíše klesá.

2. VÝSLEDKY V OBORU, NEJVÝZNAMNĚJŠÍ DÍLA, VÝZNAMNÁ OCENĚNÍ

V oblasti hudební vědy probíhá kritické vydání díla A. Dvořáka a B. Martinů. Zpracovávají se granty k výzkumu stavu kultury, kulturního průmyslu a pracovního trhu, v nichž je zahrnuta také hudba /IU-DÚ, katedra kulturologie FF UK, ProCulture/.

České muzeum hudby získalo nové prostory a expozici hudebních nástrojů. Nebyly však dořešeny dostatečné prostředky pro provozování a zpracování expozic a fondů. Podařilo se udržet hudební časopisy, ale jejich financování je na hraně a tudíž personální zabezpečení jedním redaktorem je na hranici únosnosti.

Problémy mají hudební vydavatelství jak Supraphon, tak i menší, např. Matouš, který vydával kvalitní uměleckou českou hudbu. Kladem je, že je u nás zaveden také systém uploadingu. Vydavatelství Arco Diva zastupuje velkou firmu elektronické distribuce The Orchard u nás. Rozšiřuje se počet škol, vyučujících umělecký management. Byly zpracovány RVP pro základní školy, ZUŠ a konzervatoře. Umělcům a vydavatelům se podařilo získat některá prestižní ocenění..

VÝZNAMNÁ DÍLA, PROVEDENÍ Výběr:

provedení, premiéry

2004

V rámci **Česká hudba 2004**

M. Smolka/J. Dušek/ O. Havelka, Nagano, ND. 2004, cena A: Radoka
/nový typ komické opery využívající i humor sémantiky jazyka/

B. Martinů, Řecké pašije, představení ROH Covent Garden, leden 2005, česká premiéra provedení
/mimořádně kvalitní provedení/

2005

M. Slavický – Requiem per soli, coro and orchestra /2001/, světová premiéra leden 2005, ČF, PFS, J. Bělohlávek.

/mimořádně zajímavá a kompozičně kvalitní skladba, dobře provedená/
nahrávka: M. Slavický Orchestral Works, Studio Matouš 2005

Benjamin Britten: Curlew River (Řeka Sumida) provedlo sdružení In spe ve spolupráci s Národním divadlem v Českém muzeu hudby. Režie Jiří Heřman, dirigent Marko Ivanovič. /Hodnotné dramaturgicky i inscenačně./

Dramaturgicky zajímavé **Poulencovy Dialogy karmelitek** v Moravském divadle Olomouc,

Bersteinův **Candide** ve Státní opeře Praha,

první uvedení tetralogie **R. Wagnera Prsten Nibelungův** v Národním divadle

2006:

V rámci **Mozart Praha** provedení Mozartových skladeb na PJ

B. Smetana: **Prodaná nevěsta** v Janáčkově divadle v Brně (Národní divadlo v Brně) – režie Ondřej Havelka, dirigent Petr Vronský. Živá, vtipná, netradičně tradiční inscenace – je nejvýznamnějším příspěvkem k neustávající diskusi o režii českých oper.

W.A.Mozart: *La clemenza di Tito (Titus)* ve Stavovském divadle v Praze – režie a výprava manželé Ursel a Karl-Ernst Herrmannovi, dirigent Alessandro de Marchi. Velmi důležitý příspěvek k vývoji mozartovské interpretace – dokonalá týmová spolupráce, jíž se zúčastnilo i několik pěvců ND –zahraniční obsazení bylo však mnohem kvalitnější než obsazení české.

2007:

Claudio Monteverdi: *Orfeo* ve Stavovském divadle – interpretace barokní opery ve spolupráci se sdružením in spe a s Ensemble Concerto – soubor interpretů na dobové nástroje. Režie Jiří Heřman, dirigent Roberto Gini.

Dramaturgicky přínosný: **Alexandr Zemlinsky: *Křídový kruh*** (Der Kreidekreis) v Jihočeském divadle v Českých Budějovicích

2008:

S. Bodorová – Mojžíš, světová premiéra, Symf. orchestr hl. m. Prahy FOK + PFS, dir. J. Malát, MHF Smetanova Litomyšl

W.A.Mozart: *La finta giardiniera (Zahradnice z lásky)* ve Stavovském divadle (režie a výprava Ursel a Karl-Ernst Herrmannovi, dirigent Tomáš Netopil) – výborná inscenace v jediném obsazení českými a zahraničními pěvci.

G.Puccini: *Gianni Schicchi*, R.Leoncavallo: *Komedianti* v Janáčkově divadle v Brně (režie Ondřej Havelka, dirigent Jaroslav Kyzlink) – velmi dobré operní divadlo.

Aleš Březina, Jiří Nekvasil: *Zítř se bude...* v divadle Kolowrat (ND Praha). Režie Jiří Nekvasil, dirigent Marko Ivanovič. Světová premiéra současné velmi oceňované opery o procesu s dr. Miladou Horákovou.

L. Janáček: *Věc Makropulos* v Národním divadle – koprodukce s English National Opera London (režie Christopher Alden, dirigent Tomáš Hanus)

Marco Tutino: *La Lupa (Vlčice)* - poprvé v ČR,

2009:

B.Britten: *Smrt v Benátkách* (koprodukce Státní opery Praha s festivalem v Aldeburghu, s festivalem v Bregenzi a s Opérou de Lyon. Režie Yoshi Oida, dirigent Hillary Griffiths – vynikající inscenace, oceněná festivalem hudebního divadla Opera 2009.

Vladimír Franz: *Údolí suchých kostí* v Redutě v Brně (Ars Brunensis Chorus s dirigentem Danem Kalouskem, režie Linda Keprtová). Světová premiéra opery současného českého skladatele provedená s mimořádným inscenačním entuziasmem mladými interprety.

V rámci **Martinů Revisited**

B. Martinů – Tři fragmenty z Julietty, ČF, M. Kožená, Sir Ch. Mackerras, nahrávka oceněná Gramophone Awards /viz níže/, světová premiéra verze, mimořádné provedení

B. Martinů: Špalíček, edukativně-umělecký projekt, režie E. Blažíčková, Konzervatoř Duncan Centre, profesionální tanečníci, žáci pražských škol, PKF, dir. J. Hůrša, stálí hosté PFS. Produkce: IU-DÚ.

OCENĚNÍ V OBORU:

1. česká

Ceny České hudební rady /česká sekce Mezinárodní hudební rady při UNESCO /udělují se od r. 1994/

2004 - Ivan Moravec (klavírista), Zdeněk Mácal (dirigent)

2005 - Prof. Dr. Graham Melville-Mason (hudební organizátor, muzikolog), Pavel Klikar (muzikolog, instrumentalista, pedagog)

2006 - Míla Smetáčková (hudební organizátor)

2007 - Prof. Zuzana Růžičková (cembalistka), Talent (o.s. a časopis)

2008 - PhDr. Miloš Pokora (muzikolog), Daniel Wiesner (klavírista)

Ceny Harmonie*

pro vážnou a jazzovou hudbu a pro world music, od roku 1994 /cena čtenářů

2005 – Pavel Šporcl, za CD Paganini/ další ročníky obtížně dohledatelné/

Ceny byly zrušeny. Je to již druhá zrušená cena pro klasickou hudbu po Ceně ČHF v minulém období.

Ceny Nadace ČHF /zrušeny/

Ceny Anděl, Ceny Óčko /vyplní pop/

2. mezinárodní:

ocenění **MIDEM CLASSICALS AWARDS** /Cannes, zčásti čeští autoři, čeští interpreti nebo české nahrávky /cena odborníků, ve výběrové komisi prestižních médií není české zastoupení/

2004

Za nahrávku komorní hudby: **A. Dvořák Klavírní kvintety op. 5 a 81, Pražákovo kvarteto, I. Klánský, Praga PRD 250 175**

2006

V kategorii reedie Beethovenovy klavírní koncerty v podání R. Serkina, Bavorského rozhlasového orchestru řízeného **R. Kubelíkem**.

V kategorii symfonických děl nahrávka Šostakovičových symfonií s **Pražským filharmonickým sborem** a Guerzenich-Orchester Kolín, dir. D. Kitajenko (nahrávka Capriccio)

2008

Cena za nahrávku opery: **A. Dvořák: Král a uhlíř** /s Pražským komorním sborem, dále s Kolínským rozhlasovým sborem, Symfonický orchestrem Kolína n. R., dir. G. Albrecht, Orfeo/

2009

Cena za nahrávku komorní hudby: **L. Janáček, P. Haase: Smyčcové kvartety, Pavel Haas Quartet, Supraphon**

Cena za nahrávku opery: **L. Janáček: Výlety pana Broučka**, interpreti: **Vacík, Straka, Janál, Haan, Plech**, BBC Singers, BBC Symphony Orchestra, **dir. J. Bělohávek**, Deutsche Grammophon

GRAMOPHONE AWARDS /UK

prestižní mezinárodní ocenění za nahrávky

2004

M. Kožená – umělkyně roku

2009

M. Kožená – za recitál /Tři fragmenty z Julietty 2008, Supraphon, záznam koncertu 11.12.08 ČF, Sir. Ch. Mackerras/

CLASSICAL INTERNET AWARD

2005

P. Šporcl: CD Paganini

CENA BBC

2008

B. Matoušek: Komplet díla pro housle a orchestr, Hyperion Records

CENY MEZINÁRODNÍ SOUTĚŽ PJ

2004

klavír, laureát Ivo Kahánek /student AMU

2005

1. cena Haasovo kvarteto
2. cena Penguin quartet

2006

2. cena /1. neudělena/ Tomáš Jamník –vcl.

2009

1. cena Václav Vonášek-fagot

CENY MEZINÁRODNÍ SOUTĚŽ CONCERTINO PRAGA /ČESKÝ ROZHLAS/

2004

1. cena sdílená –Marie Al Ashabová – klavír /ČR, Most/

2008

1. cena Jan Czech-klarinet
1. cena Pavel Janeček – trubka

2009

absolutní vítězové bratři Šimon a Matouš Michalovi – housle

CENY MEZINÁRODNÍHO FESTIVALU ZLATÁ PRAHA

2009

Cena diváků: Dokument *Kožená*, režie O. Havelka, produkce ČT + CEMA
/prezentováno také na MIDEM 09/

MUSICA NOVA – mezinárodní kompoziční soutěž EA hudby

2005

Jana Bařinková – finalistka

2008

Michal Rataj – 2. místo v kategorii B

3. CO V KULTUŘE POVAŽUJETE ZA PRIORITY NEBO NALÉHAVÝ PROBLÉM

Celkové zvýšení finančních prostředků v resortu.

Nerozšiřování formálních pravidel a tématických určení v grantech.

Udržet široký a variabilní přístup k prostředkům.

Meziresortní spolupráci.

4. Z JAKÝCH ZDROJŮ BY MĚLA BÝT KULTURA FINANCOVÁNA A PROČ

Z veřejných i soukromých. Podstatné je, aby do kultury přispívaly více také resorty přilehlé, kde dochází v praxi k průnikům, tj. např. Ministerstvo zahraničí u financování projektů českých center, která se s financováním kulturních projektů obracejí pravidelně na ZO MK ČR, u prezentací na MIDEM a podobných platformách, Ministerstvo školství u řady projektů pro děti a mládež mimo rámec školní výuky. MOP pak v případě kreativních průmyslů.

Vhodná je také vyšší kooperace regionů a měst při financování regionální kultury.

U soukromých zdrojů by bylo dobré přijetí zákona o daňových asignacích, pro nadace zvýšení úročení depozit.

Větší motivace podniků a bohatých občanů k tomu, aby byli donátory kultury.

Zpracovala L. Dohnalová, O. Janáčková /opera/, L. Hurník /médiá/.

10.10.09